

Nastopajoči na etnološkem večeru Dediščina solinarstva (od leve proti desni): Maja Bjelica, Matjaž Kljun, Flavio Bonin, Mojca Ravnik in Daša Ličen (foto: Primož Pipan, 17. 1. 2024).

DEDIŠČINA SOLINARSTVA

Etnološki večer, Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, 17. januar 2024

Etnološki večer z naslovom Dediščina solinarstva v Upravni hiši Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani je bil posvečen pogovoru o dediščini solin in solinarstva. Udeleženci in udeleženke so si ogledali dokumentarni film 30 let Muzeja solinarstva, ki je leta 2021 nastal ob razstavi Pomorskega muzeja »Sergej Mašera« Piran in Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije; ob tej priložnosti je bil šele drugič javno predstavljen. Dokumentarni film temelji na intervjujih s posamezniki in posamezniki, vključenimi v nastanek in delovanje Muzeja solinarstva v njegovem najzgodnejšem obdobju. Avtorja scenarija in intervjujev sta Veronika Bjelica in Matjaž Kljun, v filmu nastopajo intervjuvanci Eda Benčič Mohar, Flavio Bonin, Jože Delbello, Ivan Mahnič, Mojca Ravnik, Giuseppe Zudič in Klavdio Zudič.

Ogledu filma je sledil pogovor o dediščinjenju solin in današnjem pomenu solinarstva. V pogovoru, ki ga je vodila Daša Ličen (Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU), so sodelovale in sodelovali: Mojca Ravnik (Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU), Matjaž Kljun (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Piran), Maja Bjelica (Inštitut za filozofske in religijske študije ZRS Koper) in Flavio Bonin (Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran).

Mojca Ravnik, tudi sama intervjuvanka v dokumentarnem filmu, si je film tokrat prvič ogledala. Poudarila je, da so bili ob vzpostavljanju Muzeja solinarstva solinarji, ki so zgradili muzejski solni fond, najpomembnejši – brez

njih ne bi bilo Muzeja. Bistvenega pomena je bilo, da so (nekdanji) solinarji sploh sodelovali z Zavodom za varstvo kulturne dediščine Slovenije in s Pomorskim muzejem »Sergej Mašera« Piran. Prav tako je pomembno, da naj se ne bi zgolj vzpostavilo muzeja, temveč naj bi se na muzejskem solnem polju tudi pobirala sol. Dodala je, da je bistvo Sečoveljskih solin kulturna krajina in da je prav zato Muzej solinarstva (oziroma Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran) leta 2004 prejel medaljo Europa Nostra za ohranjanje kulturne krajine – ki je bila sploh prva tovrstna nagrada, ki jo je mednarodna ustanova Europa Nostra, ki se ukvarja s kulturno dediščino, podelila nekomu iz Slovenije. Šele z mednarodnimi prostovoljnimi delovnimi tabori, na katerih so udeleženci med letoma 1999 in 2014 prebivali v solinarski hiši, pobirali sol in obnavljali solinske nasipe, je to postal živ muzej – *skansen*. Organizatorji in vodje taborov so namreč v soline pritegnili ljudi, da so tam delali in živeli. S tem je bil izpolnjen prvotni cilj, ki so si ga postavili ob vzpostavitvi Muzeja solinarstva.

Kustos Flavio Bonin, že desetletja odgovoren za zbirko solinarstva, je na začetku poudaril, da bi bile lahko celotne Sečoveljske soline – vključno s severnim območjem, imenovanim Lera, kjer se danes sol še pridobiva – zapuščene. V šestdesetih letih 20. stoletja so na območju Sečoveljskih solin, imenovanih Lera, pri nekdanji Drogini tovarni Začimba v Seči načrtovali tovarno soli, ki bi bila podobna tovarni na hrvaškem Pagu. Načrt se ni uresničil, denar je šel za tovarno v Tuzli v Bosni in Hercegovini. Leta 1964 so na

* Primož Pipan, dr. geografije, znanstveni sodelavec, ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika; primo.pip@zrc-sazu.si.

južnem območju Sečoveljskih solin, imenovanih Fontanigge, prenehali pridobivati sol. Po osamosvojitvi Slovenije je začela naraščati vrednost obalnih zemljišč, tako tudi Sečoveljskih solin.

S kulturnim spomenikom danes upravlja Agencija Republike Slovenije za okolje. Muzej solinarstva deluje od leta 1991. Leta 1993 ga je letno obiskalo 3.000 obiskovalcev in obiskovalk, leta 2007 kar 25.000. Takrat se je število obiskovalcev začelo zmanjševati, Krajinski park Sečoveljske soline je namreč zaprl cesto, ki vodi do Muzeja solinarstva, in sicer najprej za avtobuse, nato pa tudi za osebne avtomobile (od zapornice do Muzeja solinarstva je tri kilometre, ki so jih potencialni obiskovalci morali prehoditi). Flavia Bonina žalosti, da od leta 2012 solinarska zbirka v Muzeju solinarstva »životari«. Sprejemanje rezervacij za ogled Muzeja solinarstva je prevzel Krajinski park Sečoveljske soline, ki upravlja tudi z muzejskim solnim fondom – na katerem od tedaj tudi ni več mogoče pobirati soli, saj je petola – posebna podlaga v kristalizacijskih bazenih, ki omogoča pobiranje soli – uničena. Po besedah Flavie Bonina tudi podjetje Soline d. o. o., ki prideluje sol na Leri, za pobiranje soli zaposluje le še okoli deset solinarjev, kar je za 35 solnih fondov znatno premalo. Deset delavcev lahko uspešno dela le na desetih solnih fondih. Tako tudi soline na Leri počasi propadajo. Brez pomoči prostovoljcev in zakupnikov solnih polj na Leri bi solinarstvo že propadlo. Tako da je le še vprašanje časa, kdaj bo tudi solinarstvo na Leri ugasnilo. Če povzamem, Sečoveljske soline so po mnenju Flavie Bonina ujete v škarje interesov nepremičninskih lobijev.

Matjaž Kljun je naglasil, da Muzej solinarstva predstavlja neločljiv stik med snovno in nesnovno kulturno dediščino. Zavedati se moramo, da so soline kulturna krajina, ki jo je stoletja oblikoval človek. Današnja podoba solinarske krajine na območju Fontanigge, kjer ni več primarne (solinarske) rabe prostora, vodi v propad. V zadnjem obdobju je bil iz solinarskega ekosistema na Fontaniggiah izvzet človek – solinar, ki je več stoletij vzpostavljaj, ohranjal in skrbel za pridelavo soli, solinsko infrastrukturo in eko-

sistem. Po njegovem je treba Fontanigge revitalizirati; to je še vedno možno in nujno. V Piranu in tudi drugje v Sloveniji so še motivirani mladi, ki se želijo ukvarjati s solinarstvom in nanj ne gledajo zgolj kot fizično delo. Če so Sečoveljske soline v preteklosti gradile mesto Piran, ga lahko uspešno gradijo še naprej.

Kljun še dodaja, da je bila po občinskem Odloku o Krajinskem parku Sečoveljske soline iz leta 1991 naravna dediščina enakovredna kulturni. Državna Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline iz leta 2001 pa favorizira naravo na račun kulturne dediščine. Uredba je močnejši akt od Odloka, ki naravovarstvo v prostoru Sečoveljskih solin interpretira z nadrejenega položaja, namesto da bi bili narava in kultura komplementarni. Predstava o Sečoveljskih solinah se je z Uredbo utemeljila na čuvanju posamičnih enot, ne pa na enotnosti solinarskega ekosistema, ki je posledica solinarstva. V praksi soline ne morejo biti naravno mokrišče. So antropogeno mokrišče, za kar so nujni ljudje, in to še zlasti staroselci, ki so po Kljunu edini, ki znajo upravljati z vodo. Za konec doda še, da je solinar v svojem bistvu ekolog.

Maja Bjelica je že šest let solinarica na Leri, nedavno pa je solinarstvo povezala s svojo raziskovalno dejavnostjo, v kateri vodi temeljni raziskovalni projekt Zrno soli, kristalizacija sobivanja; projekt je na kratko predstavila.¹ V projektni skupini se med drugim sprašujejo tudi o tem, zakaj je solinarstvo tako pomembno, zakaj nekateri solinarji (in solinarke) kljub oteženim okoliščinam izvajanja solinarstva pri njem še vztrajajo in se zavzemajo za ohranjanje njegove tradicionalne oblike. V okviru okoljske humanistike raziskuje, zakaj je solinarstvo pomembno za naše življenje, zakaj je pomembno kot dejavnost, ki jo pojmuje kot izkustveno okoljsko modrost, pri kateri človek in okolje nista ločena.

Končajmo torej pri spoju, ki je bil rdeča nit celotne okrogle mize, pri stiku med naravno in kulturno dediščino oz., še več, pri nepotrebnem in celo nemogočem ločevanju na eno in drugo.

¹ Temeljni raziskovalni projekt Zrno soli, kristalizacija sobivanja: Solinarstvo kot izkustvena okoljska modrost (J6-50196) izvajata ZRS Koper in ZRC SAZU ob sofinanciranju Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

